

Temat: „Ten obcy” – wybrane problemy współczesnych metropolii

Przedmiot:

geografia

Poziom:

szkoła ponadgimnazjalna

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego:

IV etap edukacyjny — zakres podstawowy

Treści nauczania — wymagania szczegółowe:

1. Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata. Uczeń:
 - 4) wyjaśnia zróżnicowanie procesów urbanizacji na świecie; opisuje procesy tworzenia się aglomeracji miejskich oraz ich formy
 - 5) identyfikuje i wyjaśnia procesy wzrostu liczby ludności oraz ekspansji przestrzennej wielkich metropolii świata (np. poznaje przyczyny powstawania dzielnic nędzy, wzrostu przestępczości, degradacji środowiska przyrodniczego, problemów komunikacyjnych)

IV etap edukacyjny — zakres rozszerzony

Treści nauczania — wymagania szczegółowe:

8. Ludność. Uczeń:
 - 7) przedstawia procesy urbanizacyjne na świecie i zróżnicowanie poziomu życia ludzi w miastach różnych typów i wielkości

Cele:

Uczeń powinien:

- wykorzystywać różne źródła informacji do analizy i prezentowania współczesnych problemów przyrodniczych, gospodarczych, społecznych, kulturowych i politycznych
- rozumieć różnorodność i szanować różnice w społeczeństwie globalnym
- wykazywać postawę tolerancji, szacunku dla drugiej osoby oraz inności
- analizować i wyjaśniać problemy demograficzne społeczeństw, charakteryzować dynamikę i zróżnicowanie procesów ludnościowych, wiążąc zagadnienia demograficzne z czynnikami przyrodniczymi i rozwojem cywilizacyjnym; wykorzystywać analizy i informacje o aktualnych wydarzeniach na świecie
- pozyskiwać, przetwarzać oraz prezentować informacje na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, w tym również technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz Geograficznych Systemów Informacyjnych (GIS)

Metody i techniki:

- studium przypadku
- analiza tekstów źródłowych
- praca z mapą
- odgrywanie ról
- dyskusja
- prezentacja
- burza mózgów

Czas:

cykl 3 godzin lekcyjnych

Wykaz materiałów pomocniczych:

- materiał pomocniczy nr 1 — metoda ZiW
- materiał pomocniczy nr 2 — cytaty o lęku
- materiał pomocniczy nr 3 — fragmenty artykułu *Inność w potrzasku. Kilka refleksji o „innym” ponowoczesnym*

Literatura. Wykaz przydatnych stron internetowych:

Bauman Zygmunt, *Wśród nas, nieznanym — czyli o obcych w (po)nowoczesnym mieście*, w: *Pisanie miasta Czytanie miasta*, red. A. Zeidler-Janiszewska, „Studia Kulturoznawcze”, t.9, Poznań 1997

Bauman Zygmunt, *Życie na przemiał*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2004

Gombrowicz Witold, *Ferdydurke*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2005

Kępiński Antoni, *Lęk*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2002

Ameryka Łacińska. Stosunki międzynarodowe, polityka, informacje, aktualności:

<http://amerykalacinska.com.pl/2009/10/24/miasto-boga-czy-handlarzy-narkotykow/>

Serwis Cytaty.pl: www.cytaty.pl

Portal ŚwiatPodróży.pl: www.swiatpodrozy.pl

Żyłko Małgorzata, *Zamknięci i szczęśliwi? Getta dla bogatych*, w:

<http://fakty.interia.pl/szukaj/news/zamknieci-i-szczesliwi-getta-dla-bogatych,746358>

Osiedla jak twierdze, w: <http://fakty.interia.pl/galerie/inne/osiedla-jak-twierdze,6651>

<http://info.wyborcza.pl/temat/wyborcza/favele>

Brazylia. Fotorelacja z podróży Ewy i Tomka: www.de-sign.pl/brazylia/fav.html

Scena *The Mexican Gang Scene* z filmu *Falling Down*, reż. Joel Schumacher, 1993:

<http://www.youtube.com/watch?v=T9ckjELRL6Y>

Wójtowicz Mirosław, *Wielkie aglomeracje miejskie Ameryki Południowej*, Instytut Geografii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie:

http://www.wsp.krakow.pl/ptg/index_pliki/aglomeracje_ameryki_pd.pdf

Opis realizacji zajęć:

1. Przed zajęciami poleć uczniom, aby przygotowali się do zajęć z zakresu problemów współczesnych metropolii. Poproś ich, aby dobrali się w trzyosobowe zespoły. Poleć, aby każdy z zespołów, korzystając z Internetu i posługując się dostępną wyszukiwarką, zebrał informacje na jeden z wybranych tematów: dzielnic nędzy — faveli w Rio de Janeiro, strzeżonych osiedli w Warszawie oraz osiedli arabskich imigrantów na przedmieściach Paryża, a następnie opracował prezentację komputerową (maksymalnie 10 slajdów), ilustrującą podstawowe problemy społeczne tych osiedli.
2. Wspólnie z uczniami ustal kryteria oceny prezentacji, np.:
 - zastosowanie map lub zdjęć satelitarnych wybranych osiedli (np. za pomocą systemów Google Maps, Google Earth itp.)
 - zamieszczenie zdjęć i materiałów multimedialnych ukazujących położenie i charakter osiedli
 - wykorzystanie dostępnych w Internecie artykułów i komentarzy, dotyczących problemów życia mieszkańców wybranych osiedli
 - poprawność stosowanej terminologii i stosowanie reguł ortografii
 - respektowanie praw autorskich dotyczących wykorzystanych w prezentacjach materiałów oraz oprogramowania
 - czytelność, wartość artystyczną prezentacji, humor
3. Poproś uczniów o przesłanie w wyznaczonym terminie prezentacji na wskazany adres poczty elektronicznej lub zamieszczenie ich na wybranym moderowanym i bezpiecznym portalu społecznościowym lub platformie edukacyjnej. Dokonaj oceny przesłanych prezentacji i prześlij swój komentarz do oceny poszczególnym autorom. Wybierz prezentacje, które zostaną wykorzystane w czasie lekcji i uprzedź ich autorów, aby przygotowali się do przeprowadzenia prezentacji opracowanego przez siebie materiału w klasie z wykorzystaniem rzutnika multimedialnego (dużego monitora lub tablicy interaktywnej). Pomóż uczniom rozwiązać problemy techniczne, związane z dostępem w szkole do odpowiedniego sprzętu i oprogramowania, służącego

przygotowaniu i przeprowadzeniu prezentacji. W razie potrzeby poproś o pomoc nauczyciela informatyki w swojej szkole.

4. Zaplanuj kolejne lekcje w sali wyposażonej w rzutnik, ekran oraz komputery z szybkim dostępem do Internetu (co najmniej jeden komputer powinien przypadać na dwóch uczniów).
5. Rozpoczynając pierwszą lekcję, poproś zespoły, które przygotowały najciekawsze prezentacje, o przedstawienie ich w czasie krótkich publicznych wystąpień (5 minut każde). Dokonaj oceny sposobu prezentacji i uzasadnij, dlaczego wybrane prezentacje uznałeś za najciekawsze. Jeżeli pozostałe prezentacje były udostępnione na portalu, poleć, aby uczniowie wskazali najciekawsze z nich na podstawie uzgodnionych wcześniej kryteriów. Poproś ich o rzeczowe uzasadnienie dokonanego przez nich wyboru. Dokonaj oceny prezentacji oraz sposobu, w jaki uczniowie przedstawili swoje prace. Uzasadnij oceny.
6. Rozpoczynając kolejną lekcję, poleć uczniom, aby zapoznali się z opisem faveli w Rio de Janeiro, strzeżonego Osiedla Marina w Warszawie oraz ze zdjęciami osiedli, dostępnymi w Internecie, np. pod adresami:
www.swiatpodrozy.pl
<http://fakty.interia.pl/szukaj/news/zamknieni-i-szczesliwi-getta-dla-bogatych,746358>
<http://fakty.interia.pl/galerie/inne/osiedla-jak-twierdze,6651>
<http://info.wyborcza.pl/temat/wyborcza/favele>
www.de-sign.pl/brazylia/fav.html
<http://amerykalacinska.com.pl/2009/10/24/miasto-boga-czy-handlarzy-narkotykow/>
7. Poproś uczniów, aby udzielili odpowiedzi na następujące pytania:
 - Jakie są cechy charakterystyczne krajobrazu osiedli?
 - Kim są mieszkańcy osiedli?
 - Jakie czynniki decydowały o rozbudowie osiedli?

8. Poleć uczniom, aby w pracując w grupach i posługując się wyszukanyymi zdjęciami faveli, mapami oraz zdjęciami satelitarnymi Rio de Janeiro, sformułowali wnioski dotyczące zależności rozmieszczenia faveli od wysokości nad poziomem morza, odległości od morza i zróżnicowania dochodów mieszkańców miasta. Poproś uczniów o zaproponowanie schematu (modelu, wykresu), który prawidłowo zilustruje zaobserwowane zależności. Dokonaj oceny przedstawionych propozycji.
9. Zaznacz, że uczniowie nadal będą pracować w grupach. Poleć, by w oparciu o pozyskane materiały, stosując metodę ZiW (materiał pomocniczy nr 1), rozważyli wady i zalety strzeżonych osiedli z punktu widzenia różnych osób, np.:
 - dewelopera budującego osiedle strzeżone
 - młodego małżeństwa, które zdecydowało się zamieszkać w strzeżonym osiedlu
 - ochroniarza, zatrudnionego przez firmę strzegącą osiedla
 - młodej kobiety — „singielki”, mieszkanki osiedla, która rozpoczęła pracę w stolicy
 - obcokrajowca, któremu jego firma wynajęła mieszkanie służbowe na osiedlu
 - emeryta zamieszkałego na sąsiednim osiedlu, wybudowanym w latach 70.
 - „blokersa” z sąsiedniego starego osiedla
 - dziewczyny, spędzającej każde popołudnie w pobliskim centrum handlowym
 - sprzedawczyni z małego sklepu spożywczego na sąsiednim osiedlu
10. Kolejnym zadaniem zespołów będzie przygotowanie się do odegrania ról i udzielenia symulowanego krótkiego wywiadu lokalnej stacji telewizyjnej o nazwie np. TV 3po3. Celem wywiadu będzie zaprezentowanie różnych punktów widzenia na problem strzeżonych osiedli. Dokonaj wyboru dwuosobowej „ekipy telewizyjnej”, która przeprowadzi serię krótkich wywiadów według zasady tzw. „setki”, co oznacza, że osoba udzielająca wywiadu ma 100 sekund na przekazanie najważniejszych treści swojej wypowiedzi. Wywiady, za zgodą uczestników, można nagrywać z zastosowaniem kamery i wykorzystać do opracowania dokumentacji przebiegu lekcji i ewentualnej publikacji.

11. Przeprowadź symulację wywiadów. Podziękuj uczniom za zaangażowanie. Zbierz podpisane przez autorów karty ZiW i wykorzystaj je do oceny aktywności uczniów w trakcie zajęć. Dokonaj podsumowania lekcji, akcentując podobieństwa i różnice problemów społecznych dużych miast: Warszawy, Rio de Janeiro i Paryża.
12. Rozpoczynając kolejną lekcję poproś uczniów o przypomnienie wniosków z poprzedniej części zajęć. Zwróć uwagę na problemy, jakie powoduje bezpośrednie sąsiedztwo dzielnic nędzy i bogactwa w wielkich metropoliach. Poprowadź dyskusję na temat: Jakie problemy społeczne może rodzić bezpośrednie sąsiedztwo dzielnic nędzy i bogactwa? Zbierając odpowiedzi, wykorzystaj metodę „burzy mózgów”. Dokonaj selekcji i usystematyzowania odpowiedzi udzielonych przez uczniów.
13. Podziel uczniów na 4–5-osobowe zespoły. Poproś każdy z zespołów o narysowanie planu (schematu, modelu przestrzennego) znanej im metropolii z zaznaczeniem dzielnic mieszkalnych, centrów biznesu i handlu, dzielnic przemysłowych, obszarów zdegradowanych. Wykonując to zadanie, uczniowie mogą wykorzystać pozyskane w Internecie informacje na temat wybranych modeli rozwoju miast, takich jak:
 - model koncentryczny E.W. Burgessa
 - model radialno-sektorowy H. Hoyta
 - model policentryczny Ch.D. Harrisa i E.L. Ullmana¹
14. Poproś o wskazanie modelu rozwoju przestrzennego miasta, który najbardziej trafnie odzwierciedla strukturę Warszawy, Rio de Janeiro i innych znanych dużych miast.
15. Przedyskutuj z uczniami społeczne i ekonomiczne przyczyny powstawania poczucia zagrożenia bezpieczeństwa mieszkańców faweli i osiedli strzeżonych.

¹ Wójtowicz Mirosław, *Wielkie aglomeracje miejskie Ameryki Południowej*, Instytut Geografii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie: http://www.wsp.krakow.pl/ptg/index_pliki/aglomeracje_ameryki_pd.pdf

16. Poproś uczniów o zapoznanie się z piramidą potrzeb Maslova (wykorzystaj przykładowo podaną stronę internetową²), wskazanie w obrębie schematu piramidy poziomym potrzeb, jaki realizują mieszkańcy faveli i osiedli strzeżonych.
17. Podziel uczniów na grupy i poproś ich o zapoznanie się z materiałami pomocniczymi nr 2 i nr 3 oraz o zinterpretowanie ich przesłania w kontekście problemów społecznych współczesnych miast. Wykorzystaj okazję do oceny trafności przedstawianych interpretacji.
18. Dokonaj podsumowania lekcji, akcentując podobieństwa i różnice problemów społecznych dużych miast: Warszawy, Rio de Janeiro i Paryża.

² Piramida Maslowa: http://rajnaziemii.blox.pl/resource/Piramida_Maslowa_1.jpg

Materiały pomocnicze

Materiał pomocniczy nr 1

Metoda ZiW

Posługując się tabelą, zamieszczoną poniżej, dokonaj analizy wybranego problemu. Sformułuj analizowany problem i wpisz go w nagłówku tabeli. Uzupełnij odpowiednio kolumny Zalety (+) i Wady (–).

Zalety (+)	Wady (–)

Źródło: opracowanie własne.

Materiał pomocniczy nr 2

Cytaty o lęku

Zapoznaj się z cytatami. Dokonaj interpretacji wybranych cytatów w kontekście współczesnych problemów wielkich miast.

Człowiek więcej boi się tworów własnego umysłu niż konkretnej rzeczywistości.

Antoni Kępiński *Lęk*

Każdy kontakt z otoczeniem jest swoistą walką: zwyciężę ja lub zwycięży otoczenie.

Antoni Kępiński *Lęk*

Każdy człowiek w mniejszym lub większym stopniu odczuwa lęk przed swym otoczeniem społecznym.

Antoni Kępiński *Lęk*

[...] istota ludzka nie wyraża się w sposób bezpośredni i zgodny ze swoją naturą, ale zawsze w jakiejś określonej formie i że forma owa, ów styl, sposób bycia nie jest tylko z nas, lecz jest nam narzucony z zewnątrz — i oto dlaczego ten sam człowiek może objawiać się na zewnątrz mądrze albo głupio, krwawo lub anielsko, dojrzałe albo niedojrzałe, zależnie od tego, jaki styl mu się napatoczy i jak uzależniony jest od innych ludzi.

Witold Gombrowicz, *Ferdydurke*

(Rozdział IV: *Przedmowa do Filidora dzieckiem podszytego*)

Źródło: Antoni Kępiński, *Lęk*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2002.

Witold Gombrowicz, *Ferdydurke*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2005.

Materiał pomocniczy nr 3

Fragment artykułu *Inność w potrzasku. Kilka refleksji o „innym” ponowoczesnym*

Zapoznaj się z fragmentem artykułu. Dokonaj interpretacji tego tekstu w kontekście współczesnych problemów wielkich miast.

„(...) Ogromne migracje społeczne, wielojęzyczność i barwność współczesnych społeczeństw nie wpłynęły na likwidację problemu, jakim jest lęk przed innością i potrzeba dominacji nad nią. Zresztą również Zygmunt Bauman w swoich pracach nieustannie podkreśla rangę tego problemu, pisząc m.in. o miksofobii, która jest związana z paniczną reakcją jednostek stykających się z różnorodnością „typów ludzkich i stylów życia” w przestrzeni współczesnych, wielonarodowych, zatłoczonych miast i osiedli. Miksofobia w konsekwencji nie prowadzi do harmonii opartej na kulturowej, twórczej wielogłosowości w obrębie globalnej wioski, lecz przyczynia się do narastającej irytacji i agresji, dodatkowo powiązanej z dążeniami do separacji od otaczającej zewsząd obcości.

Ponowoczesność, w której jest coraz ciasniej i coraz trudniej się odsunąć — powoduje, iż walka toczy się o wszystko — przestrzeń, zasoby materialne i naturalne, ale również emocje. Zygmunt Bauman w swoich rozważaniach zawartych w *Życiu na przemiał* kilkakrotnie powtarza: „Nasza planeta jest wypełniona po brzegi”. I odpowiada czym i kim. „Produkcja <ludzi-odpadów>, <ludzi-odrzuć> czy też <ludzi na przemiał> (<nadliczbowych> i <zbędnych>, a więc takich na których obecność nie można było albo nie chciało się przystać), jest nieuniknionym skutkiem modernizacji [...] nieuchronnym efektem ubocznym zaprowadzania ładu [...] i postępu gospodarczego [...]. Ale kulturowym śmieciem są nie tylko uchodźcy, emigranci, bezdomni, starcy i jednostki chore. Na współczesne wysypisko śmieci trafiają wszyscy naznaczeni innością, na której nie da się „zarobić” bądź atrakcyjnie jej skonsumować. Odmieńcy, których nie można sprzedać ani do cyrku ani do telewizji, traktowani są identycznie — jako elementy niepasujące do pejzażu wyłaniającego się z ponowoczesnych puzzli. Zygmunt Bauman rozwiewa nasze wszystkie wątpliwości konkludując: Gdy w grę wchodzi projektowanie form ludzkiego współbycia, funkcję odpadów pełnią istoty ludzkie. Te, które ani nie pasują, ani nie dają się dopasować do zaprojektowanej formy. Lub te, które bru-

Wiem, rozumiem, działam – edukacja rozwojowa w polskiej szkole

kają jej czystość, pozbawiając ją w efekcie przejrzystości: monstra i mutanci z opowiadań Kafki [...] dziwolągi, wyrzutki i hybrydy mącące pozorną wyrazistość wnętrza i zewnątrz”.

Źródło: Katarzyna Zdanowicz-Cygania, *Inność w potrzasku. Kilka refleksji o „innym” ponowoczesnym*, w: „Antropos? Czasopismo Naukowe przy Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach”.

<http://www.anthropos.us.edu.pl/anthropos6/texty/zdanowicz.htm>